
MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE I INTEGRACIJE

Predavanje 9

Gradivo za ispit

- **Regionalne ekonomske integracije u Americi**
- **Regionalne ekonomske integracije u Africi**
- **Regionalne ekonomske integracije u Aziji**
- **Regionalne ekonomske integracije u Australiji i Okeaniji**
- **Višekontinentalne regionalne ekonomske integracije**

REGIONALNE EKONOMSKE INTEGRACIJE U AMERICI

U Americi se izdvajaju dva posebna kulturna i privredna regiona – Anglo Amerika (uključuje SAD i Kanadu) i Latinska Amerika (uključuje sve ostale države Amerike). U pogledu regionalne ekonomske integracije, zemlje su se grupisale i po geografskim regionima, severne, srednje i južne Amerike. U severnoj Americi je stvoren Severnoamerički sporazum o slobodnoj trgovini (NAFTA) koji okuplja Kanadu, SAD i Meksiko, dok u Latinskoj Americi postoji veliki broj regionalnih integracija.

Severnoamerički sporazum o slobodnoj trgovini (NAFTA)

Severnoamerički sporazum o slobodnoj trgovini – NAFTA (**N**orth **A**merican **F**ree **T**rade **A**greement) je zaključen 1992. god. (stupio na snagu 1994.) između SAD, Kanade i Meksika. To je prva regionalna ekonomska integracija razvijenih zemalja (SAD i Kanada) i zemlje u razvoju (Meksiko). NAFTA je jedna od retkih regionalnih ekonomskih integracija koja reguliše i tok investicija između članica.

Ovoj integraciji je prethodio bilateralni trgovinski sporazum SAD i Kanade (eng. Canada-US Free Trade Agreement – CUFTA). Uspeh CUFTA sporazuma se tumači ranijom trgovinskom i privrednom povezanošću SAD i Kanade. Ovim sporazumom su ukinute sve carine, većina necarinskih barijera uključujući i administrativne barijere. Regionalni preferencijali se primenjuju na robi koja ima regionalni sadržaj veći od 50% što se dokumentuje sertifikatom o poreklu.

Bilateralni trgovinski sporazum između Kanade i SAD je proširen uključivanjem Meksika i stvorena je **zona slobodne trgovine** koja pokriva čitavu Severnu Ameriku. Sporazumom NAFTA, Kanada i SAD su ukinule carine u trgovini sa Meksikom za oko 88% proizvoda iz carinske tarife. NAFTA je složen dokument koji sadrži 22 poglavlja i oko 2000 stranica. Sporazumom se između tri zemlje ukidaju ranije carine, kvantitativne restrikcije i uvozne licence na svu proizvodnu robu, omogućen je veći pristup tržištu za uslužne delatnosti, dozvoljava se veća mobilnost profesionalnim i poslovnim putnicima i slobodniji pristup na severnoameričko tržište. Konačno, pitanjima vezanim za zaštitu životne sredine je u Sporazumu posvećena veća pažnja, a predviđena je i mogućnost proširenja pitanja koja bi se zajednički regulisala. Predviđena je, takođe, i mogućnost pristupanja Sporazumu i drugih zemalja s celog američkog kontinenta.

Carine u trgovini robom trebale su da budu ukinute u roku od 15 godina, što je i ostvareno polovinom 2008. godine. Ovo se uglavnom odnosi na trgovinu sa Meksikom, pošto su SAD i Kanada već potpuno liberalizovale međusobnu trgovinu. Za pojedine sektore, kao što su automobilska industrija, poljoprivreda i izdavačka

industrija, važe specifična pravila i zadržana su neka ograničenja, a liberalizacija trgovine tekstilom se sprovodi u roku od 10 godina.

U okviru NAFTA-e, nalazi se veliki broj institucija, komisija, odbora, koordinatora, sekretarijata i radnih grupa koje su usmerene ka nesmetanom i uspešnom sprovođenju rada.

Nadzor nad sprovođenjem Sporazuma vrši Kabinet predsednika država kroz telo *Komisija za spoljnu trgovinu* (nadgleda rad NAFTA odbora, radnih grupa i drugih pratećih tela).

NAFTA *koordinatori* predstavljaju visoke zvaničnike koji su određeni od svake zemlje.

NAFTA *radne grupe i odbori* su osnovani da olakšaju trgovinu i investicije i da osiguraju efikasno sprovođenje i administraciju NAFTA-e. Ključne oblasti rada obuhvataju trgovinu robom, pravila o poreklu, poljoprivredne subvencije, trgovinu i standard, nabavke, investicije i usluge, prekogranična kretanja poslovnih ljudi i alternativno rešavanje sporova.

NAFTA *sekretarijat* se sastoji od nacionalnih odeljenja Komisije za spoljnu trgovinu, pri čemu svaka država finansira članove svojih odeljenja. Sekretarijat sprovodi panele i procedure za rešavanje sporova.

Komisija za saradnju u oblasti rada – formirana je da promoviše saradnju između članova NAFTA-e i u cilju efikasnog sprovođenja domaćeg radnog prava.

Komisija za zaštitu životne sredine – osnovana je za rešavanje ekoloških pitanja od interesa, sa posebnim osvrtom na ekološke izazove i mogućnosti.

Ova integracija ima perspektivu i za međusobnu saradnju i za širenje, a njen napredak jedino koči zaostajanje razvoja Meksika¹ u odnosu na druge dve zemlje. Bilo je ideja da i Čile postane član ove integracije ali one nisu realizovane. Takođe, SAD su inicirale uspostavljanje Zone slobodne trgovine Amerika (FTAA) koja bi trebalo da obuhvati celu Ameriku, i severnu i južnu. Nakon nekoliko rundi pregovora na ministarskom nivou, pregovori o FTAA su obustavljeni i trenutno se ne može tačno odrediti budućnost ove inicijative za trgovinsko povezivanje američkog kontinenta. Pošto se stvaranje FTAA pokazalo teškim zadatkom, SAD su odlučile da „prošire“ NAFTA sporazum na zemlje centralne Amerike zaključenjem Centralnoameričkog sporazuma o slobodnoj trgovini (Central America Free Trade Agreement-CAFTA) koji reguliše trgovinu između SAD sa jedne strane, i Kostarike, El Salvadora, Gvatemale, Hondurasa, Nikaragve i Dominikanske Republike, sa druge strane.

---

¹ U 2012. godini, dohodak *per capita* u SAD je bio 49600 \$, u Kanadi 52300 \$, a u Meksiku 11114 \$

Regionalne ekonomske integracije u Latinskoj Americi

Latinska Amerika može se podeliti na dva regiona: Srednju i Južnu Ameriku. U Srednjoj Americi postoje dve dominantne regionalne integracije:

- Zajedničko tržište srednje Amerike (CACM) i
- Karipska zajednica (CARICOM).

U Južnoj Americi dominantne integracije su:

- Andska zajednica (ANCOM) i
- Zajedničko tržište juga (MERCOSUR).

Zajedničko tržište srednje Amerike (CACM)

Zajedničko tržište srednje Amerike (**C**entral **A**merican **I**ntegration **S**ystem-CACM) je osnovano opštim sporazumom o ekonomskoj integraciji potpisanim 1960. godine. Članice ove integracije su: *Kostarika, El Salvador, Gvatemala, Honduras i Nikaragva.*

Cilj integracije je **ostvarenje zajedničkog tržišta**. Na početku, integracija je podrazumevala stvaranje carinske unije, sa zonom slobodne trgovine i zajedničkom eksternom carinskom tarifom. Zbog ratnih sukoba i finansijskih teškoća integracija nije funkcionisala sve do 1993. godine kada je oživljena Protokolom iz Gvatemale koji predviđa dalju trgovinsku liberalizaciju. Zemlje CACM su skoro uspele da kompletiraju zonu slobodne trgovine, preostaje da se ukinu carine i necarinske barijere na manji broj proizvoda u intraregionalnoj trgovini, ali ostaju veliki problemi sa usvajanjem zajedničke carinske tarife, pa kompletiranje carinske unije u bliskoj budućnosti nije izvesno.

Potencijali saradnje u oblasti trgovine u regionu centralne Amerike dobili su novu šansu predlaganjem sporazuma o slobodnoj trgovini između zemalja CACM i SAD, tzv. Centralnoameričkog ugovora o slobodnoj trgovini (eng. Central America Free Trade Agreement-CAFTA) koji je dogovoren još 2003. godine, a pregovorima se priključila u međuvremenu i Dominikanska Republika 2004. godine (pa se od tada koristi skraćenica DR-CAFTA).

Karipska zajednica (CARICOM)

Karipska zajednica (**C**aribbean **C**ommunity-CARICOM) se sastoji od malih karipskih ostrvskih država, a nastala je na osnovama prethodne integracije koja je postojala od 1968. – Udruženje slobodne trgovine Kariba – CARIFTA. Osnovana je 1973. godine sporazumom iz Čaguaramasa, a danas broji 15 članica: Antigva i Barbuda, Bahami, Barbados, Belize, Dominika, Grenada, Gvajana, Jamajka, Sveti Kits i Nevis, Sveta Lucija, Sveti Vinsent i Grenadini, Trinidad i Tobago, britanska zavisna teritorija Monserat,

Surinam, Haiti. Pridruženi članovi zajednice su Angila, Bermuda, Britanska devičanska ostrva, Kajmanska ostrva i Turks i Kokos ostrva.

U oblasti privredne saradnje krajnji proklamovani cilj ove integracije je **uspostavljanje zajedničkog tržišta**, a predviđena je i koordinacija spoljnih politika država članica i saradnja u drugim funkcionalnim oblastima (kao što su zdravstvo, obrazovanje i slično). Zajedničko tržište je predviđeno aneksom uz osnivački ugovor i imalo je posebni međunarodni subjektivitet, pa se zbog toga ova integracija često naziva Karipska zajednica i zajedničko tržište. Do sada nije kompletirana ni carinska unija između država članica jer zajednička eksterna carinska tarifa nije uspostavljena za sve sektore privrede i nisu precizirane mere za liberalizaciju trgovine uslugama, dok mere za slobodno kretanje rada i kapitala nisu ni razmatrane.

Ova integracija je mirovala tokom osamdesetih godina da bi se tokom devedesetih godina prošlog veka, usled procesa globalizacije u svetskoj privredi, rad integracije aktuelizovao. Usvajanjem sporazuma iz 1991. godine, postavljen je novi cilj – stvaranje **Karipskog jedinstvenog tržišta i privrede** (Caribbean Single Market and Economy-CSME) koje bi osim zajedničkog tržišta podrazumevalo i koordinaciju makroekonomskih politika, što predstavlja parcijalnu ekonomsku uniju. Dokumenti koji uređuju ovaj novi cilj stupili su na snagu 1997. godine i regulišu prestrukturiranje postojećih organa integracije, uvođenje liberalizacije u trgovinu uslugama i protok investicija, kao i harmonizaciju zakonodavstva u oblasti trgovine, kompanijskog prava i slično. Karipsko jedinstveno tržište i privreda je profunkcionisalo početkom 2006. Konačni cilj integracije je ekonomska unija kroz ostvarenje monetarne unije.

U ovom regionu postoji i subregionalna ekonomska integracija – **Organizacija istočno-karipskih država** (eng. Organisation of Eastern Caribbean States-OECS), koja već ima ostvarenu monetarnu uniju u kojoj se primenjuje jedinstvena valuta: Istočno karipski dolar (ECar\$). Članice ove organizacije su 7 članica CARICOM-a: Antigva i Barbuda, Dominika, Grenada, Monserat, Sveti Kris i Nevis, Sveta Lucija i Sveti Vinsent i Grenadini. Britanska devičanska ostrva i Angila su pridruženi članovi ove organizacije. OECS je nastao 1981. godine sa ciljem jačanja ekonomske i političke saradnje u regionu. Ova organizacija od 2001. godine predviđa i čvršće ekonomsko integrisanje kroz stvaranje **Jedinstvenog tržišta OECS-a** (OECS Single Market-OSM). Budući da postoji monetarna unija, slobodno kretanje kapitala je ostvareno, dok se radi na liberalizaciji kretanja robe (obrnut tok od uobičajenog razvoja kad je reč o nivoima regionalne ekonomske integracije).

Andska zajednica (ANCOM)

Andska zajednica (Andean Community – ANCOM) je osnovana Andskim sporazumom o subregionalnoj integraciji (Andski pakt) 1969. godine, a originalne članice su: *Bolivija, Kolumbija, Čile, Ekvador i Peru*. Venecuala je postala član 1973. godine, ali se povukla iz članstva Zajednice 2006.

Godine. Čile se povukao iz Zajednice 1976. godine zbog vojne hunte koja je tom zemljom tada vladala, tako da Andska zajednica danas ima samo 4 članice: *Bolivija, Kolumbija, Ekvador i Peru.*

Cilj prilikom osnivanja je bio stvaranje carinske unije u roku od 10 godina. Integracija je zbog teške privredne situacije i krize dugova zamrla sve do 1989. godine, kada se postavlja novi strateški cilj uspostavljanje zajedničkog tržišta. Od 1992. godine počela je da funkcioniše **Andska zona slobodne trgovine**, a zajednička eksterna carinska tarifa se primenjuje od 1995. godine, kada je **kompletirana carinska unija** u okviru Andske zajednice i ponovo je podržano zajedničko tržište kao konačni cilj.

Od 1999. godine postoji inicijativa o uspostavljanu jedinstvene regionalne ekonomske integracije na području južne Amerike spajanjem Andske zajednice i MERCOSUR-a, pod nazivom Zona slobodne trgovine južne Amerike (eng. South American Free Trade Area-SAFTA). Inicijativa je nastavljena 2004. godine osnivanjem Saveza južnoameričkih država koji treba da stvori integraciju po ugledu na EU. U ekonomskom smislu, radi se o stvaranju zajedničkog tržišta. Sledeći cilj je stvaranje monetarne unije koja bi uvela jedinstvenu južnoameričku valutu.

Zajedničko tržište juga (MERCOSUR)

Zajedničko tržište juga – MERCOSUR osnovano je 1991. godine Ugovorom iz Asunsiona od strane *Brazila, Argentine, Urugvaja i Pragvaja*. Ovoj integraciji se 2006. godine pridružila *Venecuela*. Pridruženi članovu su Čile i Bolivija, ali i zemlje Andske zajednice (Kolumbija, Ekvador i Peru) sa kojima MERCOSUR ima zaključene pojedinačne trgovinske ugovore. Ovo je druga po snazi integracija zemalja u razvoju (posle Udruženja država jugoistočne Azije-ASEAN), sa značajnim privrednim potencijalom i respektabilnim učešćem u međunarodnoj trgovini, pogotovo Brazil, Argentina i Venecuela.

Glavni cilj osnivanja MERCOSUR-a je unapređenje slobodne trgovine i slobodnog protoka dobara, ljudi i kapitala, sa težnjom da preraste u zajedničko (jedinstveno) tržište sa jedinstvenom valutom, po ugledu na Evropsku uniju. Po modelu je **carinska unija**, koja se ne odnosi na proizvode: šećer i automobili.

Najvažniji ciljevi MERCOSUR-a, kao regionalne ekonomske integracije su:

- Povećanje regionalne trgovine kroz smanjenje tarifnih i netarifnih barijera u spoljnotrgovinskoj razmeni;
- Zamena razvojnog modela zasnovanog na supstituciji uvoza sa modelom više otvorenog tržišta zasnovanog na trgovini i izvozu;
- Promovisanje zajedničke regionalne politike;

- Razvoj društvenih institucija koje se bave raznovrsnim društvenim pitanjima kao što su: obrazovanje, kultura, rad i uslovi rada, čovekova okolina ili zaštita potrošača.
- Stvaranje carinske unije kroz primenu zajedničkog spoljnog tarifnog sistema.
- U srednjeročnom razdoblju stvaranje (poput Evropske unije) zajedničkog tržišta i zajedničke ekonomske politike u nekim oblastima.

Ostale regionalne integracije u Latinskoj Americi

U Latinskoj Americi, pored veoma razvijenih regionalnih procesa u okviru definisanih geografskih regiona, postoje i inicijative za transregionalno trgovinsko povezivanje. Jedna takva inicijativa je **Grupa tri** (osnovana sporazumom Venecuele, Meksika i Kolumbije) koja podrazumeva trgovinsko integrisanje ovih zemalja uklanjanjem carina i necarinskih barijera u međusobnoj trgovini u periodu od 10 godina. Sporazum je stupio na snagu 1995. godine, period uklanjanja barjera je trajao do 2005. godine. Venecuela je 2006. godine napustila ovu integraciju i priključila se MERCOSUR-u.

Latinoameričko udruženje za integraciju (ALADI) je nastalo posle raspada LAFTA-e (Latinoameričkog udruženja slobodne trgovine) čiji je cilj bio da integriše ceo prostor Latinske Amerike. ALADI je osnovano 1980. godine ugovorom između članica: Argentina, Bolivija, Brazil, Čile, Kolumbija, Ekvador, Meksiko, Paragvaj, Peru, Urugvaj i Venecuela. Ovaj ugovor predstavlja međunarodni pravni okvir kojim se osniva i rukovodi Latinoameričkim integracijama. Glavni zadatak je osnivanje zajedničkog tržišta, u cilju ekonomskog i socijalnog razvoja regiona. Postavljena su sledeća opšta uputstva za sprovođenje trgovinskih odnosa između zemalja potpisnica: pluralizam, konvergencija, fleksibilnost, diferencijalni tretman i raznovrsnost. Ovo je okvirna integracija koja treba da dovede do stvaranja zajedničkog tržišta u Latinskoj Americi.

REGIONALNE EKONOMSKE INTEGRACIJE U AFRCI

Afrički kontinent je u privrednom smislu najnerazvijenije područje jer obuhvata zemlje sa niskim dohotkom. Ipak, na afričkom kontinentu postoje brojne regionalne ekonomske integracije, pošto afričke zemlje u regionalnom trgovinskom povezivanju vide šanse za vrši privredni razvoj.

Dominantne regionalne ekonomske integracije u Africi su:

- Arapsko magrebska unija (AMU);
- Ekonomska zajednica zapadno-afričkih zemalja (ECOWAS);
- Ekonomska zajednica centralno-afričkih zemalja (ECCAS);
- Zajedničko tržište Istočne i Južne Afrike (COMESA);
- Južnoafrička razvojna zajednica (SADC).

U Africi postoji veliki broj regionalnih ekonomskih integracija. Pored pet dominantnih, u svakom regionu ima i nekoliko subregionalnih integracija. Kod mnogih integracija članstvo se preklapa jer su neke zemlje članice u dve ili u više integracija. Kada u zemlji postoji dobro razvijen sistem pravnog porekla robe, regionalne trgovinske preferencije primenjuju se samo za domaće proizvode, odnosno one koje imaju odgovarajuće regionalno poreklo i nema problema u funkcionisanju jedne zemlje kao članice više ekonomskih regionalnih integracija. U Africi je to veliki problem jer takav sistem ne postoji i ne funkcioniše. To često dovodi do zloupotreba regionalnih trgovinskih preferencijala – roba uvezena iz jedne integracije se reeksportuje u drugu integraciju, a zemlje koje su članice obe integracije su posrednici (reeksporteri).

Arapsko magrebska unija (AMU)

Arapsko magrebska unija (**Arab Maghreb Union – AMU**) zauzima područje severne Afrike jer je sačinjavaju *Alžir, Libija, Mauritanija, Maroko i Tunis*. Osnovana je Sporazumom iz Marakeša (1989. godine) između Alžira, Libije, Mauritanije, Maroka i Tunisa.

Do kraja devedesetih godina 20. veka zaključeno je 37 sporazuma, ali su samo pet sporazuma ratifikovana od strane svih država i to: sporazum o trgovini i carinama, sporazum o trgovini poljoprivrednim proizvodima, sporazum o investicionim garancijama, sporazum o izbegavanju dvostrukog oporezivanja i sporazum o fitosanitarnim standardima.

AMU je označena kao jedan od pet stubova **Afričke ekonomske zajednice** (African Economic Community-AEC), koja po ugledu na integraciju u Evropi (EU) treba da obuhvati ceo afrički kontinent. Zbog protivljenja Maroka, AEC još uvek nije zaključila ugovor o saradnji sa Arapsko magrebskom unijom.

Kao značajna integracija u Severnoj Africi se pojavila **Zajednica saheljsko-saharskih država** (Community of Sahel-Saharan States). Ova integracija osnovana je 1998. godine sa ciljem stvaranja ekonomske unije u određenom vremenskom

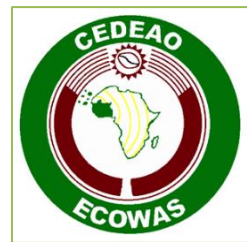
periodu kroz slobodu kretanja roba i usluga, ali i kapitala i ljudi. Planovi o integraciji ove Zajednice idu i korak dalje i predviđaju slobodu građana država članica da menjaju svoj domicil u okviru Zajednice i da na celoj teritoriji zajednice imaju ista prava, kao i slobodu ustanovljenja preduzeća na čitavoj teritoriji zajednice. Predviđeno je i stvaranje zone slobodne trgovine.

Trenutno ova organizacija broji 28 država članica iz područja Sahela i Sahare u Africi. Ona je veoma aktivna, do sada je održano nekoliko sastanaka na vrhu, i od strane Afričke ekonomske zajednice (AEC), ova organizacija je 2000. godine priznata kao regionalna ekonomska organizacija, a dodeljen joj je i status posmatrača u Ujedinjenim nacijama.

Iako je Zajednica sahelsko-saharskih država stvorena kao subregionalna integracija na Severu Afrike ona dobija sve veći značaj u okviru Afričke ekonomske integracije i uključuje sve veći broj članica.

Ekonomska zajednica zapadno-afričkih zemalja (ECOWAS)

Ekonomska zajednica zapadno-afričkih zemalja – ECOWAS (Economic Community of West African States) je regionalna grupa od 15 zapadnoafričkih zemalja, osnovana 1975. u Obali Slonovače. Članice su: *Obala Slonovače, Senegal, Mali, Niger, Benin, Burkina Faso, Zelenortska ostrva, Gambija, Gana, Gvineja, Gvineja Bisao, Liberija, Nigerija, Sijera Leone i Togo.*

Cilj ove integracije je uspostavljanje ekonomske unije između zemalja članica, ali se sa ostvarenjem ovog cilja tesko napredovalo. Sporazum iz 1993. godine postavio je manje ambiciozan cilj za države članice – uspostavljanje zajedničkog tržišta, a nakon toga i uspostavljanje monetarne unije uvođenjem jedinstvene valute.

Konkretna realizacija ovih planova trebala je biti ostvarena kroz sledeće aktivnosti:

- Ukidanje carina i sličnih naknada u intraregionalnoj trgovini;
- Uvođenje zajedničke eksterne carinske tarife;
- Harmonizacija ekonomskih i finansijskih politika;
- Uvođenje jedinstvenog monetarnog područja.

Od navedenih aktivnosti, pomak je učinjen jedino u sferi smanjenja internih carina i slobodnom kretanju ljudi u okviru zajednice. Kroz ovaj sporazum uveden je i element nadnacionalnosti u funkcionisanju ECOWAS-a. Konkretni pomaci su napravljeni i u oblasti stvaranja monetarne unije. Pošto polovina zemalja članica ove integracije već ima monetarnu uniju (zemlje članice subregionalne integracije WAEMU, tzv. Zona CFA franka, oformljena još 1945. godine), za ostale članice ECOWAS-a formirana je 2000. godine druga monetarna integracija, Zapadno Afrička Monetarna Zona – WAMZ. Prema planu, ove dve monetarne unije trebale su da se objedine do 2004. godine, čime bi se ostvarila koordinacija integracionih aktivnosti u ECOWAS-u i subregionalnoj integraciji WAEMU, što jos nije ostvareno.

ECOWAS je od strane Afričke ekonomske integracije (AEC) označen kao jedan od stubova regionalnih integracija na afričkom kontinentu. AEC je sa ECOWAS-om 1998. godine potpisao protokol o saradnji.

U ovom regionu aktivna je i **Zapadno afrička ekonomska i monetarna unija, WAEMU** (West African Economic and Monetary Union) – subregionalna integracija koja okuplja uglavnom bivše francuske kolonije: Benin, Burkina Faso, Obala Slonovače, Gvineja Bisao, Mali, Niger, Senegal i Togo. Oformljena je 1994. godine, ali još od 1945. godine zemlje ove integracije koriste zajedničku valutu CFA franak i imaju jedinstvenu Centralnu banku zapadnoafričkih zemalja sa sedištem u Dakaru. Cilj ove integracije je stvaranje zajedničkog tržišta jer ona u svojevrsnom regionalnom integrisanju ide od monetarne unije ka uspostavljanju zajedničkog tržišta, obrnuto nego što idu uobičajeni nivoi razvoja jedne regionalne ekonomske integracije. Već 2000. godine postignuta je carinska unija, usklađene poreske politike i slično, tako da je Međunarodni monetarni fond okarakterisao ovu integraciju kao jednu od najuspešnijih regionalnih integracija u Africi. Ova integracija ima uspostavljene trgovinske odnose sa EU i SAD.

Ekonomska zajednica centralno-afričkih zemalja (ECCAS)

Ekonomska zajednica centralno-afričkih zemalja (eng. **Economic Community of Central African States - ECCAS**) okuplja 10 država centralne Afrike: *Angola, Burudi, Centralno Afrička Republika, Čad, Kamerun, Kongo, DR Kongo, Ekvatorijalna Gvineja, Gabon i Sao Tome i Principe*. Dogovorena je 1981. godine, sa željom da se formira šira regionalna ekonomska integracija od članica subregionalnih ekonomskih integracija na ovom području (Centralno-afričke carinske i ekonomske unije - UDEAC, Ekonomske zajednice država velikih jezera – CEPGL) i države Sao Tome i Principe. Integracija nije funkcionisala do 1992. godine zbog finansijskih poteškoća (neuplaćivanja članarine) i vojnih sukoba u regionu.

Cilj integracije je **stvaranje zajedničkog tržišta** (Centralno-afričko zajedničko tržište). Pored ekonomskih ciljeva značaj se pridaje i **političkim ciljevima** (razvoj mehanizma za očuvanje mira i bezbednosti i stabilnosti).

ECCAS je od Afričke ekonomske integracije (AEC) prepoznat kao jedan od stubova regionalne ekonomske integracije u Africi. AEC je sa ovom integracijom potpisala protokol o saradnji 1999. godine.

Kao i u drugim regionima Afrike, na ovom području postoje subregionalne ekonomske integracije, od kojih navodimo **Centralno-afričku carinsku i ekonomsku unija** (eng. Economic and Monetary Community of Central Africa-**CEMAC**). CEMAC okuplja šest, uglavnom bivših francuskih kolonija centralne Afrike (Centralno Afrička Republika, Čad, Kamerun, Kongo, Ekvatorijalna Gvineja i Gabon) koje su uspostavile ekonomsku uniju, budući da još od 1945. godine poseduju jedinstvenu valutu CFA franak koji administrira Centralnoafrička Centralna banka.

Integracija je osnovana 1964. godine Sporazumom iz Brazavila i predstavlja jednu od najstarijih integracija u Africi. Prvo je uvedena slabo integrisana carinska unija da bi 1994. godine bila ostvarena potpuna ekonomska unija.

Zajedničko tržište Istočne i Južne Afrike (COMESA)

Zajedničko tržište Istočne i Južne Afrike (eng. **Common Market of East and South Africa-COMESA**) je osnovano 1994. godine, a danas broji 19 članica: *Burundi, Komori, DR Kongo, Džibuti, Eritreja, Etiopija, Kenija, Madagaskar, Malavi, Mauricijus, Ruanda, Sudan, Svazilend, Uganda, Zambija, Zimbabve, Egipat, Sejšeli i Libija*. Kao što se vidi iz naziva konačni cilj ove integracije je uspostavljanje zajedničkog tržišta, kroz postepeno ostvarenje nivoa integrisanja.

Strateški ciljevi COMESA-e su: unapređenje korišćenja raspoloživih prirodnih resursa i ljudskih potencijala, povećanje ekonomske samodovoljnosti i rasta kroz međunarodnu saradnju i slobodno tržište od oko 470 miliona stanovnika. Najveći spoljni partneri COMESA-e su Kina i Evropska unija. Zona slobodne trgovine je ostvarena 2000. godine i podrazumevala je uklanjanje internih carina i kvota, a sledeći korak ka trgovinskom povezivanju regiona je uspostavljanje carinske unije uvođenjem zajedničke carinske tarife kojom bi se regulisali spoljnotrgovinski odnosi ka drugim državama. Kad se kompletira carinska unija, COMESA će početi sa radom na ostvarenju zajedničkog tržišta, a postoje i ideje da se uspostavi ekonomska unija stvaranjem monetarne unije u integraciji do 2025. godine.

U regionu istočne Afrike postoji veliki broj subregionalnih organizacija, kao što su:

- **Istočno afrička zajednica** (eng. East African Community-**EAC**) čije su članice *Kenija, Tanzanija, Uganda, Ruanda i Burundi*. Prvi cilj EAC je uspostavljanje carinske unije, zatim ekonomske unije i na kraju stvaranje federacije država Istočne Afrike.
- **Međudržavni organ za razvoj** (eng. Intergovernmental Authority on Development-**IGAD**) je osnovan 1986. godine od strane Džibutija, Etiopije, Kenije, Somalije, Sudana i Ugande kao Međudržavni organ za saradnju u borbi protiv suše i za razvoj. Na sastanku šefova država i vlada 1995. godine odlučeno je da se saradnja sa političkih i razvojnih pitanja proširi i na ekonomsku saradnju, posebno u oblasti trgovinske integracije.
- **Komisija Indijskog okeana** (eng. Indian Ocean Commission-**IOC**) – čine je afričke države u Indijskom okeanu – Komori, Madagaskar, Mauricijus i Sejšeli. Ova subregionalna ekonomska integracija u istočnoj Africi je osnovana 1974. godine.

Južnoafrička razvojna zajednica (SADC)

Južnoafrička razvojna zajednica ili SADC (eng. **Southern African Development Community-SADC**) je organizacija koju su osnovale vlade 9 južnoafričkih zemalja (Angola, Bocvana, Lesoto, Malavi, Mozambik, Svazilend, Tanzanija, Zambija i Zimbave). Kasnije se SADC-u pridružuju Demokratska Republika Kongo, Mauricijus, Namibija, Sejšeli, Južna Afrika i Madagaskar. SADC je **zona slobodne trgovine** koja je osnovana radi ekonomske, političke i bezbednosne saradnje država članica.

Planovi za osnivanje Južnoafričke razvojne zajednice započeli su šezdesetih i sedamdesetih godina XX veka u razdoblju osamostaljenja afričkih država. Ciljevi organizacije su: poboljšanje privrednog razvoja, sklad ekonomskih politika, mirno rešavanje sukoba, razvoj međunarodnih odnosa i poboljšani rad na ekonomskim, socijalnim i političkim pitanjima.

Na ovom prostoru postoji i subregionalna integracija koja se smatra najstarijom modernom regionalnom ekonomskom integracijom na svetu – **Južnoafrička carinska unija** (eng. Southern African Customs Union-**SACU**) koja je postigla mnogo viši nivo integrisanosti od SADC. Ova **carinska unija** je osnovana još 1910. godine. Danas su članice: Južna Afrika, Bocvana, Lesoto, Svazilend i Namibija. Novi sporazum, koji je promenio institucionalnu strukturu Unije i učinio je više demokratskom se primenjuje od 2002. godine.

Afrička ekonomska zajednica (AEC)

U Africi, po ugledu na integraciju u Evropi, postoji inicijativa za stvaranje regionalne ekonomske integracije koja bi trgovinski povezala čitav kontinent. **Afrička ekonomska zajednica** (eng. **African Economic Community-AEC**) prema sporazumu potpisanom u Abudži 1991. godine, predstavlja inicijativu za stvaranje ekonomske integracije u okviru **Organizacije Afričkog jedinstva** (Organizacija afričkog jedinstva preimenovana je 2002. godine u **Afričku uniju**). Krajnji cilj ove kontinentalne integracije je uspostavljanje ekonomske unije. Afrička ekonomska zajednica (AEC) treba da ostvari povezivanje postojećih regionalnih integracija koje su dominantne na kontinentu i koje je AEC označila kao pet stubova Afričke ekonomske integracije:

1. Arapsko magrebska unija (AMU);
2. Ekonomska zajednica zapadnoafričkih zemalja (ECOWAS);
3. Ekonomska zajednica centralnoafričkih zemalja (ECCAS);
4. Zajedničko tržište istočne i južne Afrike (COMESA);
5. Južnoafrička razvojna zajednica (SADC);

Plan stvaranja Afričke ekonomske zajednice podeljen je u šest faza sa jasno naznačenim vremenom za ostvarenje svake faze:

- I faza – jačanje postojećih regionalnih integracija (stubova) u Africi, što je trebalo biti urađeno zaključno sa 1999. godinom.
- II faza – ujednačavanja carina i necarinskih barijera između pet stubova ekonomskih integracija u Africi, što je trebalo obaviti do 2007. godine.
- III faza – uspostavljanje zone slobodne trgovine na prostoru čitavog afričkog kontinenta i preduzimanje koraka ka carinskoj uniji Afrike, što treba završiti do 2017. godine.
- IV faza – kompletiranje carinske unije koja pokriva čitavu Afriku, najkasnije do 2019. godine.
- V faza – uspostavljanje afričkog zajedničkog tržišta, do 2023. godine.
- VI faza – uspostavljanje monetarne unije, čime se kompletira ekonomska unija u Africi i stvaranje afričkog parlamenta, do 2028. godine.

Završetkom VI faze kompletirala bi se Afrička ekonomska unija, a 2034. godina je označena kao godina do koje bi se trebali okončati svi trazitni rokovi za ujednačavanje uslova trgovanja u zemljama Afričke ekonomske unije.

REGIONALNE EKONOMSKE INTEGRACIJE U AZIJI

Azija je po površini najveći kontinent na svetu, najmnogoljudniji i najznačajniji region u svetskoj privredi. Međutim, u pogledu regionalnog ekonomskog integrisanja, Azija zaostaje za ostalim kontinentima.

Najznačajnije regionalne ekonomske integracije ovog kontinenta su:

- Zajednica nezavisnih država (CIS), na severu kontinenta;
- Organizacija za ekonomsku saradnju (ECO), na zapadu kontinenta;
- Savet za saradnju u Zalivu (GCC), na jugozapadu kontinenta;
- Južnoazijsko udruženje za regionalnu saradnju (SAARC), na jugu kontinenta;
- Udruženje država Jugoistočne Azije (ASEAN), na jugoistoku kontinenta;
- Istočno-azijska ekonomska osovina (EAEC), na istoku kontinenta.

Zajednica nezavisnih država (CIS)

Zajednica nezavisnih država (eng. *Commonwelth of Independant States – CIS*) je nastala posle raspada Sovjetskog Saveza, 1991. godine. Cilj ove integracije je unapređenje saradnje država nastalih raspadom SSSR-a, u različitim oblastima. Njeno članstvo su činile sve zemlje bivšeg SSSR-a, osim pribaltičkih država.² Međutim, Turkmenistan je u skladu sa strategijom neutralnosti, izašao iz stalnog članstva 2005. godine (ali i dalje ima status pridružene članice), Gruzija se povukla 2009. godine, a Ukrajina je istupila nakon Krimске krize 2014. godine. Ova integracija danas broji devet država članica (Azerbejdžan, Belorusija, Moldavija, Jermenija, Kazahstan, Rusija, Uzbekistan, Tadžikistan i Kirgistan).

U pogledu ekonomske integracije veoma ambiciozno je planirano uspostavljanje ekonomske unije, prema sporazumu koji je dvanaest članica integracije zaključilo 1993. godine. Međutim, ostvarenje ovog cilja išlo je veoma sporo, najviše zbog brojnih političkih problema na prostoru bivšeg Sovjetskog saveza, kao i percepcije manjih zemalja da Rusija politički i ekonomski dominira u CIS-u. Zbog toga je prihvaćen manje ambiciozan ali više ostvarljiv cilj – uspostavljanje **zone slobodne trgovine** (CIS FTA) – prema ugovoru potpisanom 1994. godine između tada dvanaest članica integracije. Zonu slobodne trgovine trebalo je postepeno ostvariti, ali ona nije uspostavljena jer Rusija nije ratifikovala ovaj sporazum (zbog želje da se sa liste slobodne trgovine izuzmu energetika i neki osetljivi proizvodi).

Nefunkcionalnost Zajednice nezavisnih država u trgovinskom smislu, dovela je do pojave brojnih **subregionalnih integracija** u ovom regionu:

---

² Estonija, Letonija i Litvanija su se odlučile za integraciju u okviru BAFTA-e, sa ciljem ulaska u integraciju EU, do čega je i došlo 2004. godine, kada je BAFTA zvanično prestala da postoji.

- **Evroazijska ekonomska zajednica** (eng. *Euroasian Economic Community - EuAsEC*) je nastala 2000. godine sa ciljem efikasnijeg funkcionisanja Carinske unije Rusije, Belorusije, Kazahstana, Kirgistana i Tadžikistana, koja postoji od 1995. godine. Ovoj subregionalnoj integraciji je pristupio Uzbekistan 2006. godine, a Ukrajina, Moldavija i Jermenija imaju status posmatrača. Regionalna integracija je produbljena Sporazumom iz 1996. godine i *Sporazumom o carinskoj uniji i zajedničkom ekonomskom prostoru* iz 1999. godine, kojim se predviđa uspostavljanje carinske unije do 2011. godine i postepeno stvaranje Jedinstvenog ekonomskog prostora. Carinska unija je konačno uspostavljena u julu 2011. godine, ali samo između Rusije, Belorusije i Kazahstana, a planirana je dalja integracija, čime bi se stvorila Evroazijska unija. U oktobru 2014. godine potpisan je sporazum o prestanku Evroazijske ekonomske zajednice u Minsku, nakon sednice Međudržavnog saveta *EAEC*. Evroazijska ekonomska zajednica je prestala da postoji 1. januara 2015. godine, osnivanjem **Evroazijske unije**.
- **Centralnoazijska organizacija za saradnju** (eng. *Central Asian Cooperation Organization – CACO*) je osnovana još 1991. godine, po raspadu Sovjetskog saveza, pod nazivom Zajednica Centralne Azije, i okupljala je pet zemalja Centralne Azije (Kazahstan, Kirgistan, Uzbekistan, Tadžikistan i Turkmenistan). Turkmenistan se ubrzo povukao iz ove organizacije i svih regionalnih integracija, a kada je Rusija pristupila ovoj organizaciji 2004. godine, ona je promenila svoj naziv u **Centralnoazijska organizacija za saradnju**. Već 2005. godine je odlučeno da se ova organizacija spoji i konsoliduje sa **Evroazijskom ekonomskom zajednicom**, čime je ona prestala da postoji.
- **GUAM Organizacija za demokratiju i privredni razvoj** (eng. *GUAM Organization for Democracy and Economic Development*) koju čine Gruzija, Ukrajina, Azerbejdžan i Moldavija, od njenog osnivanja 1997. godine. Uzbekistan se pridružio ovoj organizaciji 1999. godine, ali se iz njenog članstva povukao već 2005. godine. Ova integracija je nastala na inicijativu SAD-a, kako bi se smanjio politički i vojni uticaj Rusije u ovom regionu. Naziv *GUAM* predstavlja akronim sastavljen od prvih slova naziva država članica ove organizacije.

Organizacija za ekonomsku saradnju (ECO)

Organizacija za ekonomsku saradnju (eng. *Economic Cooperation Organization – ECO*) zauzima krajnji zapad Azije. Osnovana je 1985. godine, od strane Irana, Pakistana i Turske, kao organizacija za unapređenje regionalne ekonomske saradnje. Ona je naslednik organizacije pod nazivom *Regionalna saradnja za razvoj*, koja je postojala od 1964. do

1979. godine. Danas ECO broji deset članica i osim tri zemlje osnivača uglavnom uključuje šest država nastalih raspadom Sovjetskog Saveza, sa većinskim muslimanskim stanovništvom i Avganistan (Avganistan, Azerbejdžan, Iran, Kazahstan, Kirgistan, Pakistan, Tadžikistan, Turkmenistan, Turska i Uzbekistan).

U okviru integracije potpisan je trgovinski sporazum (eng. *ECO Trade Agreement – ECOTA*), kojim se snižavaju postojeće carine na intraregionalnu trgovinu, a dosta se radi i na ukidanju necarinskih barijera u intraregionalnoj trgovini. Kao ciljevi ove integracije navode se: održivi ekonomski razvoj država članica, progresivno uklanjanje trgovinskih barijera i promocija u intraregionalnoj trgovini, razvoj saobraćaja i komunikacione infrastrukture koja povezuje države članice međusobno i sa spoljnim svetom, efektivno korišćenje poljoprivrednih i industrijskih potencijala *ECO* regiona, zatim regionalna saradnja u oblasti kontrole droga, ekološke zaštite i zaštite životne sredine, kao i jačanje istorijskih i kulturnih veza među narodima u *ECO* regionu.

Savet za saradnju u Zalivu (GCC)

Savet za saradnju u Zalivu (eng. *Gulf Cooperation Council*), ili u punom nazivu *Savet za saradnju arapskih država u Zalivu*, predstavlja regionalnu ekonomsku integraciju na Arabijskom poluostrvu i uključuje sledeće države: Bahrein, Kuvajt, Oman, Katar, Saudijska Arabija i Ujedinjeni Arapski Emirati. Osnovan je 1981. godine, usvajanjem *GCC Povelje* u Abu Dabiju. Cilj stvaranja ove integracije je saradnja država članica u velikom broju oblasti, uključujući i ekonomsku saradnju i trgovinsku integraciju.

Nakon osnivanja, usvojen je *Objedinjujući ekonomski sporazum*, koji je predviđao ostvarenje visokog nivoa ekonomske integracije zemala članica GCC. Već 1983. godine kompletirana je **zona slobodne trgovine**, ukidanjem carina na intraregionalnu trgovinu proizvodima sa domaćim poreklom. Sada zemlje GCC rade na ostvarenju **carinske unije**, koja je bila planirana da se kompletira do 2005. godine. Iako carinska unija nije kompletirana, neki koraci su učinjeni, koji već nagoveštavaju i uspostavljanje zajedničkog tržišta GCC, kao što je uvođenje jedinstvenog **državljanstva** za građane. U cilju pospešivanje ekonomske integracije GCC zemalja, 2001. godine zaključen je *Ekonomski sporazum* koji usled novih okolnosti u svetskoj privredi menja odredbe osnovnog sporazuma iz 1981. godine,.

Južnoazijsko udruženje za regionalnu saradnju (SAARC)

Južnoazijsko udruženje za regionalnu saradnju pokriva područje južne Azije i uključuje sledeće članice: Avganistan, Bangladeš, Butan, Indija, Maldivi, Nepal, Pakistan i Šri Lanka. Ova integracija osnovana je 1985. godine usvajanjem Povelje na sastanku predstavnika političkog vrha sedam država članica u Daki, dok je Avganistan zvanično postao deo integracije tek 2007. godine. SAARC je podrazumevao saradnju država članica u oblasti ekonomije, ali i socijalnih, zdravstvenih i drugih pitanja. Budući da su zemlje bile različite veličine i na različitom stepenu razvoja, bilo je teško uspostaviti saradnju u ovim oblastima. Međutim, u želji da se stimuliše intraregionalna trgovina, 1991.

godine je usvojen **SAARC Preferencijalni trgovinski sporazum** (eng. *SAARC Preferential Trade Agreement – SAPTA*). Ovaj sporazum je podrazumevao da svaka članica odobri carinske koncesije u zavisnosti od svoje razvijenosti (najveće Indija, čak i do 100%, a najmanje Bangladeš i Nepal 10-15%) za određeni broj proizvoda.

Na sastanku članica 1998. godine, dogovoreno je da se ide na uklanjanje necarinskih barijera i da se teži uspostavljanju **zone slobodne trgovine** (*South Asian Trade Area – SAFTA*), koja treba da bude samo prvi korak ka daljoj regionalnoj ekonomskoj integraciji. Na sastanku članica 2002. godine dogovorena je finalizacija teksta sporazuma o *SAFTA* i njegova primena od 2008., a dogovoreno je i da budući cilj integracije bude stvaranje **Ekonomске unije južne Azije**.

Status posmatrača u ovoj organizaciji trenutno imaju: Australija, Kina, Evropska unija, Iran, Japan, Republika Koreja, Mauricijus, Mjanmar i Sjedinjene američke države.

Udruženje država Jugoistočne Azije (ASEAN)

Udruženje država Jugoistočne Azije (eng. *Association of Southeast Asian Nations – ASEAN*) je osnovano 1967. godine od strane pet zemalja osnivača – Indonezija, Malezija, Filipini, Singapur i Tajland. Jedan od razloga osnivanja ove integracije je bio i politički, budući da su SAD želele da spreče širenje komunizma i uticaja Kine u regionu. Međutim, ova integracija ostaće upamćena kao regionalna ekonomska integracija koja je dostigla najviši nivo integracije u Aziji. Članstvo ASEAN-a je prošireno prijemom Bruneja (1984), Vijetnama (1995), Laosa i Mjanmara (1997) i Kambodže (1999), tako da danas broji deset članica. Kandidat za članstvo je Istočni Timor, a posmatrač Papua Nova Gvineja.

Trgovinska integracija u okviru ASEAN-a, počinje potpisivanjem *Preferencijalnog trgovinskog sporazuma* 1977. godine, kojim su snižene carine u međusobnoj trgovini država članica. 1992. godine usvojen je *Sporazum o pospešivnju ekonomske saradnje* kojim se predviđa uspostavljanje **zone slobodne trgovine** između članica ASEAN-a (eng. *ASEAN Free Trade Area – AFTA*) do 2007. godine, mada je taj rok kasnije skraćen na 2002. godinu. Zona će se postići ukidanjem carina i necarinskih barijera u intraregionalnoj trgovini ASEAN-a. Pored navedenog, treba pomenuti i potpisivanje *Sporazuma o slobodnoj trgovini uslugama* 1995. godine.

Članice ASEAN-a su 1997. godine usvojile viziju razvoja ASEAN-a do 2020. godine (*ASEAN Vision 2020*), u kojoj je postavljen cilj stvaranja **zajedničkog tržišta ASEAN-a** – Zone slobodnog kretanja investicija u okviru ASEAN-a. Zatim je 2007. godine postavljen novi cilj – stvaranje **ASEAN ekonomske zajednice** do 2015. godine, i stvaranje regionalnih integracija sa zemljama regiona. Planirano je i uspostavljanje jedinstvenog tržišta usluga avio prevoza.

Istočno-azijska ekonomska osovina (EAEC)

U istočnoj Aziji, koja uglavnom uključuje NR Kinu, Japan, zemlje Korejskog poluostrva, Tajvan i specijalne administrativne regione NR Kine (Hong Kong i Makao), ne postoji autohtona regionalna trgovinska integracija. Razlozi ovoga su: politički sporovi između zemalja regiona, velika ekonomska snaga pojedinih zemalja koje svoje međunarodne trgovinske odnose regulišu zaključenjem bilateralnih trgovinskih sporazuma i postojanje velikih transregionalnih ekonomskih integracija.

Istočno-azijska ekonomska osovina je osnovana 1990.godine i osim zemalja ASEAN-a uključuje NR Kinu, Japan i Južnu Koreju (ukupno deset članica), pa se često naziva *ASEAN plus 3*. Ovo je regionalna ekonomska integracija, koja za cilj ima promociju trgovine u regionu, a ne njenu trgovinsku integraciju, slično *APEC-u*. Iz rada ove organizacije se povukao Japan jer nije prihvaćena njegova ideja da se u rad uključe i Australija i Novi Zeland. Za sada nema ideja da se Istočno-azijska ekonomska osovina pretvori u trgovinski blok, ali postoji niz bilateralnih trgovinskih sporazuma, od kojih su najznačajniji sporazum između ASEAN-a i NR Kine i sporazum između ASEAN-a i Republike Koreje. Ova integracija je, uz *NAFTA-u*, jedan od stubova *APECA-a*.

***

Iz navedenog je jasno da u Aziji ne postoji ni jedna inicijativa koja bi integrisala u trgovinskom smislu čitav kontinent Azije, kao što je to slučaj sa Evropom ili Afrikom. Međutim, u Aziji postoji nekoliko transregionalnih ekonomskih integracija koje trgovinski povezuju zemlje iz dva ili više geografskih regiona Azije. Jedna od njih je već pomenuta ***Istočno-azijska ekonomska osovina (EAEC)***, koja integriše zemlje istočne i jugoistočne Azije.

Značajan je i ***Azijsko – pacifički trgovinski sporazum*** (eng. *Asia-Pacific Trade Agreement – APTA*), nastao još 1975. godine. Ovaj sporazum danas okuplja: Bangladeš, Kinu, Indiju, Laos, Republiku Koreju, Šri Lanku, kao i Mongoliju koja je pristupila 2013. godine. U okviru integracije su odobrene značajne carinske koncesije. U prve tri runde pregovora odobrene koncesije se razlikuju od zemlje do zemlje. Usvojene su koncesije za preko 4500 proizvoda, koje su od režima najpovlašćenije nacije niže za 26%, a za najmanje razvijene zemlje odobrene su sprecijalne povlastice.

Jedna od transregionalnih integracija u Aziji je i ***Inicijativa Bengalskog zaliva za multisektorsku tehničku i ekonomsku saradnju*** (eng. *Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation – BIMSTEC*) koja okuplja zemlje južne i jugoistočne Azije: Bangladeš, Butan, Indiju, Šri Lanku, Mjanmar, Nepal i Tajland. Organizacija je osnovana 1997. godine. Planirano je ostvarenje ***zone slobodne trgovine*** najkasnije do 2017. godine, a za razvijene članice (Indiju, Šri Lanku i Tajland) i pre.

REGIONALNE EKONOMSKE INTEGRACIJE U AUSTRALIJI I OKEANIJI

U području Australije i Okeanije postoje dve značajne ekonomske integracije:

- Trgovinski sporazum o bližim ekonomskim odnosima Australije i Novog Zelanda (CER), koji obuhvata velike razvijene države ovog područja;
- Sporazum o slobodnoj trgovini pacifičkih ostrvskih država (PICTA), koja obuhvata male ostrvske nerazvijene države Okeanije.

Postoje i pokušaji integracije celog regiona Okeanije, kao što je *Sporazum o regionalnoj trgovini i ekonomskoj saradnji u Južnom Pacifiku (SPARTECA)*, kojim se regulišu odnosi između Australije i Novog Zelanda i drugih manjih, ostrvskih država. Takođe, postoje i brojne inicijative za subregionalne ekonomske integracije.

Bliži ekonomski odnosi Australije i Novog Zelanda (CER)

Prvi trgovinski sporazum koji je regulisao trgovinske odnose između Australije i Novog Zelanda bio je *Sporazum o slobodnoj trgovini između Australije i Novog Zelanda* iz 1966. godine, koji je podrazumevao liberalizaciju 80% trgovine između ove dve zemlje. Ova liberalizacija je kompletirana tokom sedamdesetih godina XX veka veoma sporo jer nije bilo odgovarajućih mehanizama za primenu sporazuma. Da bi se kompletirala trgovinska integracija, na sastanku premijera dve zemlje u martu 1980. godine, inicirani su Bliži ekonomski odnosi (eng. *Closer Economic Relations – CER*). Glavni deo ovih “Bližih ekonomskih odnosa” bio je usvajanje **Trgovinskog sporazuma o bližim ekonomskim odnosima Australije i Novog Zelanda** (eng. *Australia – New Zealand Closer Economic Relations Trade Agreement – ANZCERTA*), koji je stupio na snagu januara 1983. godine. Ovaj sporazum je predviđao uspostavljanje **zone slobodne trgovine** između dve zemlje za sve proizvode u razmeni. Već 1990. godine su ukinute carine i kvantitativna ograničenja u trgovini robom, uključujući poljoprivredne proizvode, a delimično su uklonjene administrativne i tehničke barijere trgovini. Takođe, 1988. godine potpisan je Protokol o proširenju sporazuma i na trgovinu uslugama, tako da je *ANZCERTA* bio prvi trgovinski sporazum koji je regulisao i usluge.

Tokom revizije sporazuma, 1995. godine, postignut je sporazum o uklanjanju ostalih necarinskih barijera trgovini. Poslednja revizija sporazuma bila je 1996. godine, kada su dve zemlje usvojile Sporazum o međusobnom priznavanju standarda, uspostavljanju jedinstvenog tržišta avio prevoza i dogovorile se da osnuju zajednički organ za standarde u prehrani. Tokom 2006. godine, počeli su pregovori koji vode ka zaključenju investicionog protokola, kojim bi se liberalizovala i razmena privatnog kapitala između dve zemlje. Protokol o ulaganjima u *ANZCERTA* stupio na snagu 1. marta 2013. godine. Na osnovu ovog Protokola investitori u obe zemlje imaju višestruke olakšice, kao i veću pravnu sigurnost prilikom investiranja u svog Trans-

Tasman suseda.³ Dvosmerne investicije između Australije i Novog Zelanda, u ovom trenutku, prelaze vrednost od 110 milijardi dolara.

ANZCERTA je jedan od najrazvijenijih trgovinskih sporazuma koji danas postoji u svetu. On reguliše veoma duboku integraciju između dve zemlje. Iako predstavlja bilateralni trgovinski ugovor, on u osnovi ima veliki regionalni značaj, jer uključuje i zavisne teritorije Pacifika u ovu trgovinu.

Sporazum o slobodnoj trgovini pacifičkih ostrvskih država (PICTA)

Male ostrvske zemlje u južnom Pacifiku su članice **Foruma pacifičkih ostrva** (eng. *Pacific Islands Forum*).⁴ One imaju malu kopnenu površinu ali veliki akvatorijum (teritorijalno more i podmorje). Međutim, i među ovim zemljama se mogu napraviti razlike, posebno u površini teritorije, pa se mogu podeliti u tri regiona, i to:

- Region Melanezija: Papua Nova Gvineja, Solomonska ostrva, Vanuatu i Fidži;
- Region Mikronezija: Sjedinjene države Mikronezije, Kiribati, Maršalska ostrva Nauru i Palau;
- Region Polinezija: Kukova ostrva, Nui, Samoa, Tonga i Tuvalu.

Ove zemlje su privredno slabo razvijene, neke čak zavise od strane pomoći. Nalaze se u tropskoj zoni i imaju mali broj stanovnika. Glavna privredna aktivnost im je ribolov i prerada tropskog voća, kao i poljoprivrednih kultura. Uglavnom imaju mali društveni proizvod po glavi stanovnika i zanemarljiv izvoz. Kao razvijenije privrede u ovom regionu izdvajaju se Papua Nova Gvineja i Fidži.

Zemlje južnog Pacifika su 1999. godine, imajući u vidu svoju ograničenost u prirodnim resursima, odlučile da krenu u trgovinsku integraciju. Ministri trgovine ovih država su 2001. godine usvojili predlog *Sporazuma o slobodnoj trgovini pacifičkih ostrvskih država* (eng. *Pacific Island Countries Free Trade Agreement – PICTA*) koji je podrazumevao uspostavljanje **zone slobodne trgovine** između potpisnica. Neki proizvodi su izuzeti iz odredbi Sporazuma i stavljeni na tzv. *negativnu listu* (do 2016. godine). Uklanjanje necarinskih barijera će se vršiti postupkom tarifikacije (pretvaranjem u carinske stope). Primena antidamping mera, kompenzatornih mera i samozaštitnog sistema je striktno propisana. Propisan je i minimalan regionalni sadržaj od 40%. Sporazum sadrži i odredbe o javnim nabavkama koje moraju da budu "pravične". Države mogu suspendovati primenu sporazuma u pojedinim sektorima kada se radi o razvoju novog sektora industrije. Sporovi koji nastanu između država potpisnica ovog sporazuma rešavaće se u propisanoj proceduri.

---

³ „Trans-Tasman“ izrazom označavaju se međusobni odnosi Australije i Novog Zelanda, a izraz potiče od Tasmanskog mora koje deli ove dve zemlje (npr. Trans-Tasman trgovina; Trans-Tasman let, itd.).

⁴ Forum pacifičkih ostrva je politička organizacija koja okuplja male ostrvske zemlje u Pacifičkom okeanu. Veliki broj ovih zemalja su politički zavisne teritorije Velike Britanije, Francuske, SAD, Australije i Novog Zelanda. Jedna od osnova saradnje u okviru Foruma je razvoj i jačanje privredne, prvenstveno trgovinske, saradnje. Novi naziv je Pacifička zajednica (eng. *Pacific Community*).

Iako formiranje zone slobodne trgovine nije bilo završeno, zemlje južnog Pacifika su krenule u dublju integraciju i sebi postavile novi cilj u trgovinskoj saradnji – **zajedničko regionalno tržište**. Ovaj cilj je formalizovan 2001. godine zaključenjem *Pacifičkog sporazuma o bližim ekonomskim odnosima* (eng. *Pacific Agreement on Closer Economic Relations – PACER*). Potpisnice sporazuma su, osim malih ostrvskih zemalja Pacifika i Australija i Novi Zeland. PACER sporazum predviđa finalizaciju zone slobodne trgovine po odredbama PICTA i određuje da će osam godina nakon formiranja zone slobodne trgovine početi pregovori o usvajanju recipročnog trgovinskog sporazuma, o produbljenju integracije koja uključuje i nove oblike saradnje sa Australijom i Novim Zelandom. Sporazumom je predviđena i dalja saradnja u oblasti uklanjanja administrativnih barijera spoljnoj trgovini članica.

Usled sporosti u pogledu trgovinskog integrisanja u okviru *PICTA-e*, izazvane raznolikošću zemalja, u regionu je kreirana i subregionalna trgovinska integracija – **Melanezijska trgovinska grupa** (eng. *Melanesian Spearhead Group –MSG*) koja predstavlja trgovinski sporazum između Papua Nove Gvineje, Solomonskih ostrva i Vanuatua (stupio na snagu 1993. godine). Ovoj grupaciji se pridružio i Fidži 1998. godine. Sporazum predviđa ukidanje carina na međusobnu trgovinu država članica sporazuma na dvesta tačno određenih proizvoda. Predviđeno je da se pravila ove integracije usklade sa pravilima STO. Cilj integracije je kreiranje **zone slobodne trgovine** za sve proizvode i ona je predstavljena kao promoter trgovinske integracije u širem regionu, unapređujući funkcionisanje *PICTA-e*.

Međutim, za zemlje u južnom Pacifiku, osim pitanja njihove trgovinske integracije, važno je i pitanje regulisanja trgovinskih odnosa sa razvijenim državama u njihovom neposrednom okruženju, odnosno Australijom i Novim Zelandom.

Sporazum o regionalnoj trgovini i ekonomskoj saradnji u Južnom Pacifiku (SPARTECA)

Sporazum o regionalnoj trgovini i ekonomskoj saradnji u Južnom Pacifiku (eng. *South Pacific Regional Trade and Economic Cooperation Agreement – SPARTECA*) je zaključen 1980. godine, a stupio je na snagu 1981. godine. Zemlje potpisnice sporazuma su dve razvijene države, Australija i Novi Zeland, kao i male ostrvske zemlje Južnog Pacifika – članice **Pacifičkog foruma** (Kukova ostrva, Fidži, Kiribati, Maršalska ostrva, Mikronezija, Nauru, Nui, Papua Nova Gvineja, Solomonska ostrva, Tonga, Tuvalu, Vanuatu i Samoa).

Ovo je **nerecipročni trgovinski sporazum**, jer su odobrene asimetrične trgovinske koncesije u korist malih ostrvskih država, što znači da Novi Zeland odobrava pristup robi malih ostrvskih država bez carine za sve robe, dok Australija odobrava isti ovakav pristup za sve robe, osim šećera. Male ostrvske zemlje nisu u obavezi da u istoj meri odobre trgovinske koncesije Australiji i Novom Zelandu. Odredbe sporazuma se primenjuju na proizvode čiji je **domaći sadržaj** jednak ili veći od 50%, što se proverava dokazivanjem porekla proizvoda. Predviđena su i pravila kojima se

odobrava regionalno kumuliranje domaćeg sadržaja. Za neke najmanje razvijene države odobrene su posebne povlastice.

Kao što je ranije navedeno, novousvojeni sporazum između malih zemalja južnog Pacifika i Australije i Novog Zelanda (*PACER*) predviđa da će, osam godina nakon uspostavljanja zone slobodne trgovine između ovih zemalja prema odredbama *PICTA*, otpočeti pregovori o usvajanju **recipročnog trgovinskog sporazuma** između zemalja Foruma pacifičkih ostrva, sa jedne strane, i Australije i Novog Zelanda, sa druge strane. Međutim, predviđeno je da pregovori mogu početi i ranije, ukoliko ih iniciraju određene okolnosti ili događaji. Takav događaj je bio zaključivanje sporazuma zemalja Foruma pacifičkih ostrva o *ekonomskom partnerstvu sa EU* (eng. *trigger mechanism*). Australija i Novi Zeland su 2009. godine konstatovali ispunjenje ovih uslova i zahtevali započinjanje pregovora o tom novom sporazumu, koje se naziva ***PACER plus***. Recipročno uređeni trgovinski odnosi dve velike i razvijene privrede sa malim i nerazvijenim ostrvskim državama ne odgovaraju manje razvijenim državama Foruma pacifičkih ostrva (ove države bi imale značajno smanjene carinske prihode, a njihova preduzeća još uvek nisu dovoljno konkurentna da istrpe pritisak konkurencije preduzeća iz Australije i Novog Zelanda). Male ostrvske zemlje Foruma pacifičkih ostrva zahtevaju da njihove trgovinske odnose sa Australijom i Novim Zelandom i dalje uređuje *SPARTECA*.

Ipak, od 2009. godine je održano devet rundi pregovora u okviru *PACER plus* sporazuma. Domaćin devete runde pregovora 2014. godine bio je Fidži. Obim pregovora trenutno pokriva pitanja regionalne mobilnosti rada, razvoja i ekonomske saradnje, pravila o poretku, carinskih procedura, sanitarnih i fitosanitarnih mera, tehničkih propisa, standarda, prometa robe, trgovine uslugama i investicije.

VIŠEKONTINENTALNE REGIONALNE EKONOMSKE INTEGRACIJE

Višekontinentalne (ili transkontinentalne) ekonomske integracije su regionalne ekonomske integracije koje se prostiru na području nekoliko kontinenata. Nastale su usled kulturne, etničke ili privredne povezanosti zemalja sa više kontinenata. U ovakve integracije spadaju:

- Azijsko – pacifički ekonomski forum (APEC), koji okuplja zemlje iz Amerike, Azije i Okeanije;
- Crnomorska ekonomska saradnja (BSEC), koja se nalazi na dodiru Evrope i Azije;
- Velika arapska zona slobodne trgovine (GAFTA), koja povezuje zemlje iz Afrike i Azije.

Azijsko – pacifička ekonomska saradnja (APEC)

Azijsko – pacifička ekonomska saradnja (eng. *Asia-Pacific Economic Cooperation – APEC*) je **forum** za pospešivanje privrednog razvoja i olakšavanje trgovinskih i investicionih tokova zemalja članica. To je regionalna ekonomska integracija koja **ima za cilj promociju trgovine** (regionalna promotivna integracija).

Ovaj forum obuhvata 21 zemlju Istočne Azije, Amerike i Okeanije, i to: Australija, Bruneji, Kanada, Čile, NR Kina, Hong Kong, Indonezija, Japan, Republika Koreja, Malezija, Meksiko, Novi Zeland, Papua Nova Gvineja, Peru, Filipini, Rusija, Singapur, Tajvan (Kineski Tajpej), Tajland, SAD i Vijetnam.

Ciljevi ove organizacije vezani su za uvođenje regionalne ekonomske integracije sa trgovinskim preferencijama, odnosno uspostavljanje **zone slobodne trgovine** i **slobodne zone za investicije**, za razvijene zemlje do 2010. godine, a za zemlje u razvoju do 2020. godine. Kako ova ideja nije zaživela, zemlje članice su se dogovorile da u budućnosti ustanove zonu slobodne trgovine (eng. *Free Trade Area of Asia-Pacific - FTAAP*) kao dugoročan cilj, a da se do tada sprovedu analize i prognoze njenih efekata. Godine 1994. u indonežanskom gradu Bogoru, forum *APEC-a* usvojio je akt koji popularno nosi naziv *Ciljevi Bogora* (eng. *Bogor Goals*), kojim je kao vremenska granica uspostavljanja zone slobodne trgovine (FTAAP) određena 2020. godina.

U regionu *APEC-a* na snazi je oko 42 bilateralna i regionalna trgovinska sporazuma. Oblasti saradnje *APEC-a* su: carine, necarinske barijere, usluge, investicije, standardi, carinske procedure, intelektualna svojina, politika konkurencije, javne nabavke, deregulacija, STO obaveze (pravila porekla), rešavanje sporova, mobilnost poslovnih ljudi, prikupljanje i analiza informacija.

Domaćin poslednjeg samita ovog foruma, u 2014. godini, bila je Kina, gde je u zvaničnom Izveštaju Poslovnog saveta *APEC-a* (eng. *APEC Business Advisory*

Council – ABAC), Savet lidera zemalja članica podsetio na usvojene Ciljeve Bogora, te istakao potrebu “pojačanja tempa” u formiranju zone slobodne trgovine, pošto se 2020. godina približava. Savet je stvaranje zone slobodne trgovine označio kao primarni cilj ove organizacije, pozivajući sve lidere zemalja članica da intenziviraju pregovore i daju potrebne instrukcije “odozgo” u svojim zemljama.

Crnomorska ekonomska saradnja (BSEC)

Na dodiru evropskog kontinenta sa Azijom, u Istanbulu je 1992. godine, sa ciljem unapređenja regionalne stabilnosti, dobrosusedskih odnosa zemalja članica i promovisanja ekonomske saradnje u regionu, osnovana integracija Crnomorska ekonomska saradnja (BSEC). Originalne zemlje članice su bile: Albanija, Azerbejdžan, Bugarska, Gruzija, Grčka, Jermenija, Moldavija, Rumunija, Rusija, Turska i Ukrajina. Ovoj organizaciji je 2004. godine pristupila i Srbija. Stupanjem na snagu Povelje 1990. godine, organizacija je dobila status pravnog lica, pod nazivom **Organizacija crnomorske ekonomske saradnje** (eng. *Organizacion of the Black Sea Economic Cooperation*).

Organizacija crnomorske ekonomske saradnje u pogledu regionalnog trgovinskog integrisanja zemalja članica za sada nema nikakvih konkretnih inicijativa, mada je u planu stvaranje **zone slobodne trgovine** u budućnosti. Inicijativa je data 1997. godine, ali budući da su zemlje u različitom statusu prema STO i EU, od ove ideje se odustalo. Zemlje članice su odlučile da se koncentrišu na olakšavanje trgovinskih procedura, a ne na trgovinski liberalizaciju. Saradnja država članica u oblasti trgovine je primarna oblast saradnje, a to se konkretno odnosi na promociju spoljne trgovine u regionu Crnog mora, kroz uprošćavanje carinskih procedura i otklanjanje administrativnih prepreka u međusobnoj trgovini članica BSEC-a.

U toku 2014. godine, u okviru ove organizacije održano je više sastanaka resornih ministara država članica, iz oblasti kulture, nauke i tehnologije, turizma, kao i o prevenciji i uklanjanju posledica u poplavljenim područjima država članica.

Panarapska zona slobodne trgovine (PAFTA)

Pod okriljem Arapske lige, međunarodne političke organizacije koja okuplja zemlje sa arapskim stanovništvom, 1997. godine stvorena je u Ekonomskom i socijalnom savetu ove organizacije inicijativa za stvaranje Panarapske zone slobodne trgovine (eng. *Pan-Arab Free Trade Area – PAFTA*), koja bi omogućila razmenu domaćih proizvoda između arapskih zemalja bez carina. U ovoj trgovinskoj integraciji, učestvovalo je 17 arapskih država: Maroko, Tunis, Libija, Egipat, Sudan, Jordan,

Sirija, Liban, Palestina,⁵ Irak, Kuvajt, Saudijska Arabija, Bahrein, Katar, Ujedinjeni Arapski Emirati, Oman i Jemen. Danas se ovoj zoni želi priključiti i Alžir.

Uspostavljanje zone slobodne trgovine između arapskih država je vršeno postepeno. Od 1998. godine zemlje su za po 10% godišnje snižavale carinske stope na intraarapsku trgovinu, tako da bi u periodu od deset godina (do 2008. godine) bila kompletirana zona slobodne trgovine. Međutim, već početkom 2005. godine zemlje *PAFTA* su uklonile i poslednjih 20% preostalih carina i kompletirana je **zona slobodne trgovine** između arapskih država. Od tada se zona slobodne trgovine arapskih zemalja naziva i **Velika arapska zona slobodne trgovine** (eng. *Greater Arab Free Trade Area – GAFTA*). Liberalizacija između zemalja članica se odnosi na sve industrijske i poljoprivredne proizvode, ali samo za one koje imaju minimalni “arapski” sadržaj od 40%, kako to propisiju *pravila o poreklu*.

Kao prepreke dinamičnijem razvoju trgovine u okviru arapskog regiona prepoznate su necarinske barijere, na čijem uklanjanju zemlje članice *PAFTA* moraju raditi u budućnosti. *PAFTA* se odnosi samo na robu, ali su 2003. godine članice ove integracije zaključile poseban sporazum koji reguliše *trgovinu uslugama*. Nastanak integracije vezan je za izazove globalnog tržišta na kome arapske zemlje pojedinačno nisu konkurentne. *PAFTA-om* je kreirano jedno od najvećih regionalnih tržišta sa preko 320 miliona potrošača.

Na području *PAFTA-e* treba pomenuti i subintegraciju poznatu pod nazivom **Zona slobodne trgovine arapskih mediteranskih država** (eng. *Free Trade Zone Between The Arabic Mediterranean Nations*), koja je ustanovljena sporazumom iz Agadira 2004. godine (često se naziva i *Agadirski sporazum*). U ovom sporazumu učestvovala su četiri zemlje: Maroko, Tunis, Egipat i Jordan, a svoj interes za učlanjenje najavile su i Liban i Sirija. Ova zona slobodne trgovine bi trebalo da bude jedan od činilaca buduće *Evromediteranske zone slobodne trgovine*, koju sa ovim zemljama stvara EU kao ekonomski aspekt njene susedske politike. Kada Agadirski sporazum konačno stupi na snagu i u zakonodavstvima se usvoje *pan-euromed* pravila porekla, to će omogućiti dijagonalnu kumulaciju porekla proizvoda iz EU i ovih članica, slično praksi primenjenoj u *CEFTA 2006*. Međutim, ova integracija je subintegracija u odnosu na *PAFTA* integraciju.

***

Postoje i određene inicijative da se između EU i SAD-a uspostavi *Transatlantska zona slobodne trgovine* (eng. *Transatlantic Free Trade Area – TAFTA*) ili *Transatlantsko tržište* (eng. *Transatlantic Marketplace*), čime bi nastala transkontinentalna regionalna ekonomska integracija između Evrope i Amerike. Međutim, inicijative za kreiranje *TAFTA* su tek u početnoj fazi. Prema nekim predlozima, ovaj sporazum bi trebao da potpuno liberalizuje trgovinu industrijskim proizvodima između SAD-a i EU, ukloni tehničke barijere u trgovini, kao i da

---

⁵ Palestinska vlast (ebg. Palestinian Authority) obuhvata područja Zapadne obale i Gaze.

liberalizuje trgovinu uslugama i proizvodima intelektualne svojine, što još uvek nije ostvareno.

Na kraju, treba napomenuti da se regionalne trgovinske integracije sa pojedinih kontinenata povezuju sa regionalnim integracijama sa drugih kontinenata, potpisivanjem bilateralnih trgovinskih ugovora između integracija. Regionalne ekonomske integracije koje su čvrsto trgovinski povezane javljaju se kao jedinstveni subjekti međunarodne trgovine. **Interregionalni trgovinski odnosi** su sve značajniji u regulisanju međunarodne trgovine danas, kada se liberalizacija trgovinskih režima na multilateralom nivou usporava. Najrazvijenije interregionalne odnose ima EU, koja je zaključila brojne trgovinske sporazume sa drugim integracijama, kao što su na primer sporazumi sa MERCOSUOR-om (Zajedničkim tržištem juga), GCC-om (Savetom za saradnju u Zalivu), SACU-om (Južnoafričkom carinskom unijom) i drugim organizacijama.